

Téma „potrestání“ ve světských kramářských písních

Klíčová slova: světská kramářská píseň, téma potrestání, moralistní intence.

Ve svém příspěvku se chci zabývat tématem „potrestání“, jeho významem a variantními podobami ve světských kramářských písních. Téma lze v písních sledovat z několika hledisek: z pohledu kompozičního je „potrestání“ zpravidla ústředním bodem narativu, k němuž se vztahuje celý předchozí děj a jenž předznamenává i způsob jeho uzavření, jím jsou zásadně dotčeny hlavní postavy a formuje i jednání vedlejších postav. Je logickým vyvrcholením i silné moralistní intence, kterou tematizace provinění a trestu v kramářských písních vždy doprovází. Realizace „potrestání“ a interpretace jeho významu se děje v několika liniích – světské, kdy je trest explikován jako výsledek fungování světské spravedlnosti (zde je možné vnímat trest jako potvrzení „aktivity raně moderního státu s monopolem násilí“ – Machek, srov. lit. níže), neméně významný je trest duchovní, zpravidla posmrtný, stvrzující platnost principů Božího světa.

Cílem úvah bude sledovat autorskou strategii, zejména při prosazování moralistní intence příběhu, funkčnost užití vypravěčské er- a ich-formy, výběr a uplatnění uměleckých prostředků a jejich podíl na budování emocionality textu, též využití korpusu topických prostředků s tématem spojených. Pozornost chci věnovat i variantním typům „potrestání“, jako je narativ s absencí „světského“ trestu (nedopadený vrah, sebevražda milenců); zvláštní skupinou jsou písně o katastrofách, reflektující téma „kolektivního potrestání“. Jmenované aspekty chci sledovat na souboru cca 200 písní z fondu MZK, přihlížet budu i k dalším dostupným databázím (EÚ, MZM, Špalíček kramářských písní, níže uvedené edice kramářských písní).

Literatura (výběr):

Beneš, Bohuslav. Dramatické prostředky kramářských písní 19. století. In *Otázky divadla a filmu V*. Brno 1971, s. 101-125

Beneš, Bohuslav. *Poslyšte písničku hezkou... Kramářské písně minulých dob*. Praha 1983

Beneš, Bohuslav. *Světská kramářská píseň. Příspěvek k poetice pololidové poezie*. Brno 1970

Bujnicka, Marta. Perswazja i retoryczność. O sposobach wartościowania w literaturze popularnej. *Literatura i Kultura Popularna*, 1991, t. 1

- Dunin, Janusz. *Papierowy bandyta*. Łódź 1974
- Gáfriková, Gizela a kol. *Posledné veci človeka*. Bratislava 2010
- Grochowski, Piotr. *Strasna zbrodnia rodzonej matki*. Toruň 2010
- Fiske, John. *Jak porozumět populární kultuře*. Praha 2017
- Kaes, Anton, Zimmermann Bernhard. *Literatur für viele*. Göttingen 1975
- Klein, Albert, Hecker, Heinz. *Trivallliteratur*. Opladen 1977
- Kowalski, Piotr. *(Nie)bezpieczne światy masowej wyobraźni. Studia o literaturze i kulturze popularnej*. Opole 1996
- Krekovičová, Eva, Droppová, Ľubica. *Počúvajte panny, aj vy mládenci*. Bratislava 2010
- Machek, Jakub. *Počátky populární kultury v českých zemích*. Praha 2017
- Palas, Karel. *K problematice krajové pololidové literatury 18. století*. Praha 1964
- Prchal Pavlíčková, Radmila. *O útěše proti smrti. Víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*. Praha 2017
- Scheybal, Josef S. *Senzace pěti století v kramářské písni*. Hradec Králové 1990
- Smetana, Robert, Václavek, Bedřich. *České písně kramářské*. Praha 1949
- Smetana, Robert, Václavek, Bedřich. *O české písni lidové a zlidovělé*. Praha 1950
- Václavek, Bedřich. *O lidové písni a slovesnosti*. Praha 1963
- Václavkova Olomouc 1961. Sborník referátů a diskusních příspěvků o kramářské písni*. Ed. Jaromír Dvořák, Josef Š. Kvapil. Praha 1963. Dále též *Václavkova Olomouc 1972*, Praha 1975; *Václavkova Olomouc 1975*, Praha 1978
- Żabski, Tadeusz. *Proza jarmarczna XIX wieku. Próba systematyki gatunkowej*. Wrocław 1993